

Rehabilitált operettlépcső

Talán egyetlen színházi műfajnak sincs olyan jellegzetes díszleteleme, mint az operettnak: az „operettlépcső” nemcsak ikonikus látványelem, de ma már szinte jelzi is az alkotói viszonyulást a műfajhoz.

Az operett többszörösen is a sztárkultusz műfaja: a cselekmény középpontjában számtalanszor állnak a zenés mesevilág celebjai, népszerű főúri nagyságok, grófnők és képzeletbeli híres színésznők, vagy pedig az életrajzi operettekben a valóban élt művész hírességek. De az előadások is igényelték a bugyuta meséket sikerre vivő sztárszínészeket. Egy gerolsteini nagyhercegnőnek és a szerepet megformáló Honthy Hannának egyaránt kijárt, hogy magasan kiemelkedve a státuszszimbólumon vonuljon be a színpadra. A divaság egyik mércéje is lett, hogy a primadonna milyen eleganciával tudott azon lejönni. Somoss Zsuzsa, a hatvanas-hetvenes évek rendezői, játékmesteri erényekkel bíró koreográfusa figyelmeztette színésznőit: *„Úgy kell lejönnöd a lépcsőn, hogy mire leérsz, a közönség feltétel nélkül szeressen.”*

Érdekes tanulmány kerekedhetne az operett műfajának alakulásáról az operettlépcsők formaváltásait nyomon követve: hogyan tűnt el az ötvenes évek munkásoperettjeiben, majd hogy élte utolsó nagy virágkorát a hamvaiból rövid időre feltámadó revü monumentális, sokszor világitó díszletelemeként. A műfaj elszíntelenedését jól jelezték a fantáziátlanul a díszletbe applikált, két-három fokos lépcsőcskéik, amelyeket a nyolcvanas években a divatba jövő hidak szorítottak ki egy időre. A kilencvenes évektől, amikor a színpadi látvány a rendezői koncepció képi olvasataként, az értelmezés sorvezetőjeként is szolgált, az operettlépcső lett a kulcs

az alkotók műfajhoz történő viszonyulásához. A tradíciókkal való szakítás markáns kifejezése lett a lépcső teljes mellőzése vagy más elemmel történő helyettesítése, ezzel szemben az elegáns építmények a békebeliség felvállalását hirdették.

A teljes színpadot betöltő monumentális lépcsősort a klasszikus nagyoperettek közül a *Csárdáskirálynő* előadásainak történetében találunk, ahol szinte egyedül a lépcsőből állt a díszlet: elsőként 1980-ban Miskolcon Jancsó Miklós és Hernádi Gyula fordította ki zenés történelmi blödlisorozatuk egyik darabjaként az eredeti művet. S Banovich Tamás díszlettervező egyetlen monumentális lépcsőből építette fel az előadás díszletét, amely az eredeti darabban – említés szintjén szereplő – miskolci orfeumot volt hivatva megjeleníteni, jelezve, hogy itt most az operett műfajával fognak mértéket nem ismerő módon „játszani.”

Napjaink legújabb *Csárdáskirálynő*-bemutatóján – előbb a Margitszigeten, ősz óta pedig a Budapesti Operettszínházban – Vidnyánszky Attila rendezése is főszereplővé tette az operettlépcsőt. Cziegler Balázs díszlete óriási, forgó gramfontölcsérből áll, ami rafináltan kialakított, szecessziósan indázó, dupla, a színpadlásig felfutó lépcsősorban folytatódik. A látványos – musicalszínpadok építményeit

idéző – szerkezet lenyűgöz eleganciájával, s minden irányban be tudja tölteni a szereplőgárdával a teret. Kiüresedve kozmikus méretűvé tágul, s hihetetlenül kiszolgáltatottá válik ekkor egy-egy énekes, ahogy magányosan énekl a lépcső magasán szerelmi fájdalmát.

A gramfon pedig azon túl, hogy jelzi, békebeli zenés mese andalít majd, praktikus funkciókkal is bír: egyben orfeumi pódium, melynek függőnye mögül léphetnek színre a mulató táncosai, bohémjai. Felül a Monarchia címereit felsorakoztató színes üvegbura zárja le a teret, elől üvegfal fordul – egyszerre keltve elvarázsolt mesevilág és az úri világ bezártságának üvegalitka hangulatát. Idővel a zenegép lapjai fokozatosan leválnak, csak foghíjas csupasza maradt, a színpadi fények is elvesztik melegüket, ragyogásukat, utalva a kultúrát megsemmisítő világháború rombolására.

Az 1915-ben bemutatott operettet a rendező a „Monarchia egyik utolsó sóhajtása”-ként értelmezte: *„Megpróbáljuk a lelkét megfogni ennek a világnak, és arról is beszélni, hogy hogyan tűnik el”*. Ezt az elképzelést szellemes nagyvonalúsággal, ritkán látható eleganciával és praktikummal tette képivé a tervező, aki egyszerre tudott gondolatokat ébreszteni egy Kálmán Imre-mű meséjéről és a történelemlről.

MIKITA GÁBOR

FOTÓK: DOBOS KLÁRA

